Ч. 259 Четвер 19 падолиста (1 грудня) 1898. Рік VIII

**Виходить у Львові** що дня (крім неділь і гр. кат. сьвят) о 5-ій годині по полудни.

**Редакция і Адміністрация:** улиця Чарнецкого ч. 8.

**Письма** приймають ся лиш франковані.

**Рукописи** звертають ся лиш на окреме жадане за зложенем оплати почтової.

**Рекламациї** незапечатані вільні від оплати почтової.

# НАРОДНА ЧАСОПИСЬ

Додаток до „Ґазети Львівскої“.

**Передплата** у Львові в аґенциї дневників пасаж Гавсмана ч. 9 і в ц. к. Старостствах на провінциї:

на цїлий рік зр. 2·40
на пів року „ 1·20
на чверть року „ —·60
місячно . . „ —·20
Поодиноке число 1 кр.

З почтовою пересилкою:

на цїлий рік зр. 5·40
на пів року „ 2·70
на чверть року „ 1·35
місячно . . „ —·45
Поодиноке число 3 кр.

## Вісти політичні.

*(Ювилей цїварский. — З ради державної. — Справа Пікарта).*

У Відни як і майже всюди по більших містах і столицях краю роблять ся вже з великим поспіхом приготовленя до торжественного обходу ювилею пятьдесятьлїтного панованя Є. В. Цїсаря в день 2 грудня, в сю пятницю. У всїх церквах і домах божих всїх віроісповідань відбудуть ся того дня торжественні богослуженя а служба по всїлякиx урядах і бюрах буде на той день обмежена. Та не лиш в нашій монархії, але навіть і в чужих будуть той день сьвяточно обходити, а в Берлинї відбуде ся завтра вечером з тої самої нагоди торжественний обхід з музикою в церкві присьвяченій памяти цїсаря Вільгельма І. Німецкий цїсар прислав вчера в дарунку для нашого Цїсаря на памятку ювилею прекрасний сервіс порцеляновий зроблений в королївско-пруській фабрицї. Дарунок той мають нинї вручити Цїсареви нїмецкий посол Айленбурґ і аташе войсковий Мольтке.

Вчерашнє засїдане палати послів було знов для відміни дуже бурливе і остаточно закінчило ся тим, що засїдане закрито, а слїдуюче назначено аж на день 6 грудня. Хід засїданя був такий:

На початку засїданя молодоческий посол Гожіца поставив інтерпеляцию в справі звістного „zde“. Відтак забрав голос президент міністрів ґр. Тун і відповів на інтерпеляцию пос. Яворского в справі видалюваня з Прус австрийских пiдданих славяньских народностий головно Поляків. Ґр. Тун сказав, що прускі власти роблять лиш то, що кожда держава може у себе робити — видалюють чужих людий, котрі не мають нїякого удержаня. Суть то по найбільшій части робітники рільні ческої і польскої народности, котрі наймають ся на лїто, а відтак зістають, а задля того, що не знають нїякого ремісла і не уміють нїякої иншої роботи, не можуть собі знайти нїякого занятя і тогди не позістає нїчого як лиш висилати їх туди звідки прийшли. Треба однакож і то признати, що прускі власти взяли ся послїдними часами виконувати дуже остро се право, отже правительство буде старати ся стеречи прав австрийских підданих, а евентуально возьме ся до средств на основі взаїмности.

Опісля промавляв пос. Пферше і обговорював події з послїдного засїданя а згадавши о торічних розрухах праских сказав, що бурмістр міста Праги відограв в них ролю аґітатора. Пос. Герольд (Молодочех) полемізуючи з Пфершем назвав его сказаня „безсоромною брехнею“. (Голоси обуреня з лївицї, оплески з правицї). На то зажадав пос. Пферше вибраня окремої комісиї, котра би дала Герольдови нагану. З того отже прийшло під конець засїданя до дуже бурливих сцен. На жадане п. Пферша відповів президент палати, що зарядить вибір комісиї під конець засїданя.

По сїм приступлено до порядку дневного і раджено над угодою торговельною з Японом. Референтом був пос. Козловский а промавляв в сїй справі також і міністер торговлї Діпавлї, котрий доказував потребу заключеня угоди, позаяк Япан хоче вже з днем першого сїчня активувати тарифу. Остаточно ухвалено угоду з Япаном і настала перерва в нарадах а віцепрезидент палати Феряничч заявив, що хоче означити речинець слїдуючого засїданя на день 6 грудня. В тій хвили підняла лївиця страшенний крик. Посли з лївицї стали домагати ся, щоби засїдане відбувало ся на другий день (т. є. нинї, в середу) а именно для того, що комісия для удїленя нагани мусить після реґуляміну здати справу до 24 годин. Віцепрезидент старав ся оправдати ся і покликував ся на прецеденси за часів президентури Хлюмецкого. Серед загального крику поставив пос. Прохазка (христ. социял.) внесене, щоби слїдуюче засїдане відбуло ся нинї і щоби на порядку дневним поставити справу управильненя платнї служби державної. Віцепрезидент заявив тогди, що спитає о то палату. Лївиця і Прохазка зажадали поіменного голосованя, що і стало ся.

В поіменнім голосованю відкинено внесене Прохазки 139 голосами против 114. Члени католицкої партиї людової і Італїянцї здержали ся від голосованя; так само не голосували і деякі члени лївицї кажучи, що голосоване то противить ся реґуляміновi. По оголошеню результату того голосованя сказав пос. Кайзер, що в виду відкиненя внесеня пос. Прохазки, має комісия для нагани здати справу до 24. Віцепрезидент заявив тогди, що обстає при своїм і що засїдане відбуде ся аж дня 6 грудня. Серед страшенного крику лївицї вийшла президия з салї, де ще через довший час відбували ся крики, почім посли стали розходити ся.

Вчера відбула ся в сенатї французскім розправа в справі Пікарта. Сенат відкинув внесене сенатора Мерієра, щоби зажадати від президента міністрів точнїйших пояснень, а Дюпюй заявив тогди, що уважає то, що сказав день перед тим в палатї послів за досить ясне. Круг дїланя трибуналу касацийного єсть

4)

## Дещо з технїки.

### I.

Характеристика 19-го столїтя. — У воздусї і під водою. — Вражіня їзди бальоном. — Теперішний стан воздушної плавби, або бальон чи машина до лїтаня? — Бальон Капацци. — Алюмінїєвий бальон Шварца. — Бальон ґр. Цеппеліна. — Кермоване бальоном на лад Андреґо.

(Дальше).

Доси видїли ми як бальон ґр. Цеппеліна може піднимати ся в гору і як спускати ся в долину та як можна ним кермувати на право і на ліво; ґр. Цеппелїн придумав ще й такий спосіб, котрим можна поставити бальон косо з гори на долину, або знов ввести в поземе положенe. Звістно, що коли якась птиця хоче легко спустити ся на землю, то своїм передом нахиляє ся трохи до землї, а так само підносить ся передом, коли хоче висше летїти і дає ся вітрови підносити наставляючи против него розложені крила. Отже такий самий рух надає Цеппелїн і свому бальонови. В тій цїли єсть під кождою частию бальона (під бальоном потяговим і тягаровим) причіплений по серединї великий тягар; він висить на т. зв. зложенім кружелї, котре знов висить на дротяній линві так, що може на ній посувати ся. Колїсце, за помочию котрого зложене кружело котить ся по дротяннїй линві, можна за помочию дротянної линви без кінця посувати то сюди то туди. Тота дротянна линва обкручає ся кілька разів об два т. зв. бубни, котрі від середини одної або другої части бальона суть однаково віддалені. На кождім з тих двох бубнів єсть ще т. зв. слимак, котрий дає ся обертати рівночасно з бубном. Закрути на тім слимаку пороблені так, що линви, які ідуть від него до звисаючого тягару суть завсїгди натягнені, хоч коли бубен зі слимаком крутить ся, одна з тих линв навиває ся, а друга розвиває ся.

Цїлий сей прилад з вагами — щоби его ще лїпше пояснити — виглядає так: Подумаймо собі, що у воздусї уносить ся бальон Цеппеліна, цилїндер на 100 метрів довгий. Під ним в певних відступах висить пять лодок одна за другою. Они супротив бальона так маленькі, що їх майже не видко; але за то дуже добре видко, як в двох місцях бальона звисає щось великого, нїби якісь дві величезні кулї. То звисають іменно ті тягари, про котрі бесїда. Один такий тягар висить по серединї потягового бальона, межи двома лодками, першою а другою; другий тягар висить по серединї бальона тягарового межи третою а четвертою лодкою. Від кождого з тих тягарів, отже від кулї в долинї, іде дротянна линва в два боки до згаданих бубнів зі слимаками. Коли в першій лодцї, що висить на самім передї бальона покрутять бубен а разом і слимак з ним, то насамперед пересуне ся тягар по линві близше до передного кінця бальона і до першої лодки а разом з тягаром пересуне ся і точка ваготи. Але рівночасно і дротяннї линви, які ідуть від тягару до обох бубнів пересунуть ся так, що линва від першої лодки до тягару стане коротша, а линва від тягару до другої лодки довша; мимо того обі линви будуть завсїгди однаково натягнені. Коли знов покрутять бубен з слимаком на другій лодцї, то так само тягар пересуне ся дальше взад від передного кінця бальона, дальше від першої а близше до другої лодки; тогди стане ся на відворот: тота линва від тягару до бубна, що була перед тим довша, стане тепер коротша, а та що була коротша, стане довша.

Які ж можуть бути наслїдки такого механїзму? Скоро передна вага пересуне ся близше передного кінця потягової части бальона, рівновага буде зрушена і передний конець стане тяжший, буде хилити ся в долину, а задний буде лекший і підойме ся в гору; бальон в такім случаю буде летїти косо в долину. Противно стане ся, коли тягар пересуне ся близше до задного кінця; тогди передний конець стане лекший і підойме ся в гору, а бальон буде тогди летїти косо в гору. Але ще одну важну задачу має сповнити то пересува-

необмежений. Всї потрібні акти будуть віддані трибуналови, а той буде знати, що робити дальше. Найлїпшим средством успокоєня умів буде полишити все судови. Заяву Дюпюя принято оплесками і тим способом закінчено цїлу справу.

---

# Новинки.

*Львів дня 30-го падолиста 1898.*

— **З нагоди Цїсарского ювілею** будуть завтра вечером о годинї 9-ій грати у Львові всї войскові музики по улицях міста. В пятницю межи 9-ою а 11-ою годиною рано відбудуть ся по всїх церквах всїх віроісповідань торжествені богослуженя. Возьме в них участь між иншими й цїла львівска залога. Командант корпусу ґен. Фідлер буде на богослуженю у оо. Єзуїтів, а о годинї 11-ій роздасть памяткові медалї ґенералам і членам ґенерального штабу, зібраним у войсковім касинї. Всї инші войскові управнені до медалїв одержать їх в відділах, до котрих належать.

— **Видїл краєвий** ухвалив на вчерашнім засїданю замкнути в дни 2-го грудня всї бюра з причини 50-лїтного ювілею цїсарского, взяти участь в торжественнім богослуженю в катедрі та зложити на руки Є. Е. п Намістника ґр. Льва Пінїньского заяву преданности. П. Маршалок краєвий ґр. Стан. Баденї візвав урядників Видїлу краєвого, щоби взяли участь в богослуженю. Будинок Видїлу краєвого буде в пятницю прибраний хоругвами а вечером буде ілюмінований.

— **З львівскої аепархії**. Кандидати стану духовного з львівскої аепархі мають в цїли принятя тайни рукоположеня внести поданя до дня 6 грудня с. р., а дня 8 грудня явити ся в домі пресвитерскім і піддати ся іспитови. — О. Володим. Гурґула сотрудник з Мишкович одержав сотрудництво в Збаражи.

— **Сплата рат в Банку краєвім.** Доси сплата рат на затягнені в Банку краєвім позички гіпотечні була так уладжена, що як до 15 днів по речинци платности рат не заплачено, Банк числив в перших трех місяцях провізию проволоки в висоті 5%, а в слїдуючих місяцях по 6% річно. Однак нашим рільникам сей 15-дневний речинець був за короткий і проте дирекция Банку предложила радї надзираючій проект зміни статута Банку в тім дусї, щоби замість вже по 15 днях, доперва по 30 днях від речинця, коли мала заплатити ся рата, приписувати проценти проволоки в тім самім, як доси, відношеню. Рада надзираюча згодила ся на таку зміну і Видїл краєвий предложить сей проект зміни статута соймови до потвердженя на найблизшій сесиї.

— **Головний видїл товариства „Просьвіта“** у Львові розписує конкурс на розвідку „про будову хат селяньских“ а в подрібности хат для читалень з крамницями і шпихлїрами по селах і місточках, до котрої мають бути долучені пляни і кошториси. Розвідка сама має увзглядняти проект нового закона будівляного для сел, коли такий буде ухвалений. Речинець до кінця марта 1899. Премія за сю розвідку установлена на 100 зр. Розвідку належить прислати до головного Видїлу у Львові (ринок ч. 10).

— **За крадіж поцїлуя**. Здаєсь така марниця сей поцїлуй, але як тяжко треба відпокутовати, коли прийде хто в его посїдане в неправний спосіб. О тім пересьвідчив ся один нїмецкий купець в Баржен, Артур Шпіцлер. Їхав він недавно тому зелїзницею, случайно в товаристві молодої і хорошої дами Анни Шмідт. Видко, подобалась єму надзвичайно і не витримав, щоби не оказати їй дїлом своєї симпатиї. Коли поїзд дістав ся в темний тунель, Шпіцлер устиснув даму, мимо єї опору, і — поцїлував!... В додатку на найблизшій стациї не хотїв єї випустити з ваґона, бо хотїла кликати о поміч. В часї дальшої їзди навинув ся коддуктор і він перший мусїв вислухати жалобу обуреної дами. Справа пішла перед суд. Пристрастного купця всаджено на пів року до строгої вязницї.

— **Шість міліонів франків** вимантили якісь обманцї від найбіднїйшого населеня Парижа. Они основали именно акцийне товариство, котрого цїлию було саджене винограду на острові Корсицї. Члени платили по два франки місячно удїлів. В такий спосіб одержала „дирекция“ товариства около 6 міліонів франків, але вкінци показало ся, що нїякого такого товариства нема, а „удїли“ обертали ся на покрите розходів веселого житя кількох обманців.

— **Самоубийство старушків.** В Білградї відобрав житє жінцї і собі 80-лїтний адвокат, др. прав Астальос, Мадяр, великий приятель Кошута і участник мадярского повстаня в 1848 роцї. З жінкою жив 43 роки як найщасливійше. До самоубийства довела его нужда. Продано єму всьо, що мав і дім, в котрім мешкав довгі лїта. 80-лїтний старець так то собі взяв до серця, що постановив відобрати житє жінцї і собі через зачадженє. Але що то средство не помогло, то застрілив єї а відтак себе. Полїция увійшовши до мешканя, застала їх вже мертвих в обіймах.

— **Проф. Ценґер о погодї** в послїдних днях падолиста і перших днях грудня. Проф. Ценґер в Празї, котрий вже від многих лїт записує спостереженя метеорольоґічні, каже, що погода під конець сего місяця і з початком грудня буде така сама, як була в тім самім часї в 1888 року. Тогди було від 24 до 30 падолиста (головно в Чехії) незвичайно сухо і тепло, були великі бурі на водї і на суши і богато огнїв в наслїдок спадаючих зьвізд. (Тут мусимо додати, що сего року мали особливо рісно спадати зьвізди, позаяк наша земля переходила в своїй дорозї доокола сонця через таке місце, де в просторі сьвітовім посуває ся розпавша ся на дрібні куснї комета Белї; ті куснї именно коли дістануть ся в круг нашої землї, творять ті спадаючі зьвізди, котрі показують ся особливо в падолистї, а котрі зьвіздарі називають леонїдами). Проф. Ценґер пригадує отже, що дня 28 падолиста 1888 р. було н. пр. звиж два степенї тепла. На Азовскім мори була від 24 до 27 страшенна буря, в котрій згинуло 600 людий. На королївскім замку Сіная в Румунії згоріли стайнї, а причини огню не можна було вислїдити. — Дня 29 падолиста було мрачно і небо було захмарене, а на рiцї Лабі була буря від 25 до 27. — Дня 30 падолиста: хмарно, дощі в Ірляндиї, Істриї, Триестї, Ніцци і полудневім Тироли. — Дня 1 грудня 1888: небо трохи ясне; в Німеччинї і полудневій Франциї великі дощі; море на дальматиньскім побережу сильно розбурхане; напір воздуха взагалї підніс ся: небо по найбільшій части було захмарене і була мрака. — Дня 2 грудня: в Празї 4 і пів степеня тепла, небо хмарне, дощ; велика туча з градом і злива; трясенє моря, коло лїпарийских островів вибух гори Вулькано. — Дня 3 грудня: в Празї 6 і пів степеня тепла, хмарно; на Угорщинї і в Галичинї великі дощі і снїги; в долинї Драви сильне филясте землетрясенє з сильним шумом від всходу на захід, котре збудило людий о 1 годинї 40 мін. рано; великі огнї, лїси горіли коло Лю-

---

не тягарів на бальонї. Припустім, що з передного кінця перейде чоловік ґалерийкою під бальоном на позадний конець; в такім случаю була би рівновага на бальонї зрушена, отже щоби єї знов завести пересуне ся трошки тягар в ту сторону звідки вийшов чоловік, або де взагалї бальон став лекший, н. пр. в наслїдок зужитя материялу або чогось тому подібного.

Тягарова часть бальона єсть взагалї така сама як поїздова, лиш нема на нїй тих вітромах, що на потяговій части, а котрі служать до руху і до кермованя бальоном. В лодках під бальоном тягаровим єсть залога бальона, подорожні, часть запасів потрібних до руху бальона на довший час, запаси поживи і всїлякі инші тягари, а крім того єсть тут ще й запас води. Вода служить за баласт, особливо же призначена до заводженя рівноваги в ріжних частях бальона в такім случаю, коли з'ужив ся материял; за помочию помп і відповідних рур розводять єї в ріжні части бальона, котрі стали лекші.

Ну. нам здає ся, що вже із сего опису, хоч і як він недокладний, а місцями може й трудно зрозумілий задля браку рисунку, може читатель виробити собі понятє о бальонї ґр. Цеппелїна і зміркувати, що було би то дїйстне чудо двайцятого столїтя, коли би воздушна їзда таким бальоном вповнї удала ся. Тогди мабуть настав би в житю такий переворот, як той, який за наших часів викликали зелїзницї і пароходи.

Мимоходом мусимо тут згадати ще про один рід бальона до кермованя, який придумав професор технїки в Бернї (на Мораві) Вельнер. Сей учений займав ся головно розслїдами напору вітра і в тїй цїли їздив через довгий час на льокомотивах австрийских зелїзниць. Бальон винаходу Вельнера єсть подовгастий, на обох кінцях остро закінчений, а ним мають кермувати вітромахи, подібні до тих млиньских колїс, котрі вода ловить з під споду, як то можна иноді видїти в млинах, ставлених на великих ріках.

Із сих найважнїйших примірів можна вже мати понятє як стоїть справа кермованя і взагалї лїтаня бальонами. Але підчас коли одним проба не вповнї або таки і зовсїм не удала ся, а другі ще ломлять собі голову над тим, як би придумати бальон догідний до лїтаня і кермованя, сьмілий воздухоплавець, що полетїв до північного бігуна і до нинї ще звідтам не вернув, та мабуть вже й не верне, — Андре, придумав дїйстно спосіб, котрим можна бальоном кермувати. Як звістно, Андре був того погляду, що коли би з бальона спустити линву, таку довгу, що она би аж волочила ся по земли, то она через то, що терла би ся об землю або лїд в підбігунових сторонах, спиняла би бальон в руху, не давала би єму крутити ся, держала би его в однім напрямі і давала би можність ним кермувати. Сам Андре сего способу не випробовав а навіть пускаючись в дорогу, забув на даньскім острові приготовлені линви, хоч як свого часу говорено, мав в запасї другі. Тепер випробовано в Льондонї спосіб Андре'го і показало ся, що він дїйстно дуже добрий. Проба відбувала ся слїдуючим способом:

Льондоньский воздухоплавець Персіваль Спенсер, офіцир від інжинїрії Манїє і два журналїсти пустились бальоном „Ексцельзіор“, 50 стіп високим і могучим змістити в собі 60.000 куб. стіп ґазу. До обруча під бальоном, до котрого єсть привязаний кіш, причіплено линву на 500 стіп довгу, а почерез обруч переложено жердку, до котрої привязано долїшну часть вітрила; горішна часть була привязана в горі до бальона. З кождого кінця тої жердки виходили линви, що були привязані в сподї під кошем до грубої линви, звисаючої до землї. Коли-б потягнути за линву від вітрила з одного боку, н. пр. з правого, а другу пустити свобідно, то ту другу повинна би натягнути звисаюча линва і так змінити положенє вітрила супротив вітру та кермувати бальоном. Проба дїйстно то потвердила.

Коли воздухоплавцї підняли ся бальоном з місця вистави в Ірльс-Курт і перелетїли понад цїле величезне місто у висотї яких 3000 стіп в напрямі всхіднім, дістав ся бальон на отверте місце, де лиш зрідка суть розкинені людскі оселї. Тут спустили воздухоплавцї свій бальон до висоти яких 300 або 4000 стіп так, що яких 100 до 200 стіп линви, звисаючої з коша, волочило ся по земли. Показало ся зараз, що линва спиняє бальон, він летїв поволїйше і з заду почув ся вітер, котрий надув вітрило, що доси звисало свобідно. Бальон летїв так рівно і простїсенько, як би сунув ся по шинах.

Тепер постановили воздухоплавцї покермувати бальоном на право і потягнули за праву линву від вітрила. Бальон обернув ся зараз о 45 степенїв на право доокола своєї оси і завернув відтак хорошим закрутом на право з дороги. Тепер потягнули они за линву з другого боку і бальон обернув ся на лїво та летїв вже в лїву сторону. Они взяли були з собою компас корабельний а той показав їм, що бальон навертав від простої дороги разом якраз о 30 степенїв, отже робив дванайцяту часть цїлого обороту. Таким способом могли воздухоплавцї дуже легко обминути стирти на поли, дерева і доми, через котрі в противнім случаю мусїла би була линва пересувати ся. Они кажуть, що переконали ся в повнї, що сим способом можна бальоном кермувати. Тепер постановили они, скоро буде погідна пора до того, пустити ся бальоном через море, щоби випробовати, о скілько звисаюча з бальона линва може бути на водї придатна.

ґош, коло Фоґарест виrоріло 500 морґів ліса. Як в 1888 р. так зазначила ся 26-а періода сонічна і в 1898 р. сильними землетрясенями на Сицилії, в Швайцарії і в Чехах сильним усуванєм ся землї, отже такі самі з'явища покаже і 27-а сонїчна періода, котра тепер зачинає ся.

## Господарство, промисл, торговля, ґіґієна і виховане.

### Добрі ради.

— Впорядкована наука господарства (І. Рільництво). — §. 14. Щоби землю зробити урожайною і лїпшою, треба нераз спускати з неї воду, осушувати ґрунти. У нас особливо єсть богато землї неурожайної як-раз длятого, що господарі не старають ся її осушувати. Але спустити воду з ґрунту не так легка річ, як здає ся. Поминувши вже все инше, треба уміти ще означити спад води, значить ся, уміти нївелювати. Хто того не уміє, мусить брати собі землеміра. Після того, які суть причини забагненя ґрунтів, бувають і средства до їх осушеня: 1) Коли вода показує ся сподом горбів, попід зубічами і стїнками треба там добути жерело, викопати керничку і воду ровом спустити. — 2) Коли вода показує ся на рівнинї задля того, що під почвою єсть не перепускаюча воду верства землї, то треба ту верству перекопати і пустити воду в спід до верстви, котра її перепускає. Викопану або проверчену яму під почвою вкриває ся уплетеною з зеленого сосонового галузя плетїнкою або виповняє ся грубими ріняками. — 3) Коли земля єсть глиниста, але не жерелиста лиш з малим спадом, так, що вода по дощах довго на ній стоїть, то щоби дощівку з неї спустити, треба робити на ній загони широкі на 6—8 до 10 скиб. Борозди робить ся тогди в напрямі найбільшого спаду, або коли би положене було за стрімке, то треба їх робити косо з меншим спадом. — 4) Коли ґрунт має так маленький спад, що воду годї спустити, то тогди копає ся на найнизшім місци такого ґрунту яму на 2 до 3 метри глубоку а 2 до 4 метри широку і в споді вертить ся велику діру, в котру запускає ся деревлянну руру, таку, якої уживають до керниць з помпами. Ту руру в споді ями вкриває ся камінними плитками в той спосіб, що ставить ся кілька плиток кантом а на ті другі плитки верх рури і яму виповняє ся грубими ріняками або иншим камінєм. До такої ями спускає ся відтак рови. — 5) Коли треба осушувати багна, ставища і т. п. треба копати цїлий ряд ровів, котрі спливають до головного рова. Осушені ставища дають иноді так урожайну землю, що її можна лїтами без гноєня управляти. Але на таких ґрунтах не можна сїяти анї озимину анї ярину, бо перша випріє а друга виляже. За то можна дуже добре садити бураки, капусту, і тютюн та сїяти просо і кукурузу. — 6) Коли-ж не можна ніяким способом води спустити або кусень ґрунту за малий, щоби на нїм рови копати, то треба єго зужиткувати в инший спосіб: а) Треба поробити копанки або саджавки і розмножувати в них риби і раки; — б) засадити верболози на кошики, вільшину, осику і т. п. §. 15. Спускане води отвертими ровами: Де буває велика маса води, там треба робити отверті рови. При тій роботї треба уважати: 1) Кождий рів повинен мати добрий спад, щоби вода зовсїм з него спливала. На кождих 3 до 4 метри повинен спад води бути бодай на 2 центиметри, а сильнїйший спад на півтретя а навіть на 3 до 5 центим. — 2) Ширина рова повинна бути відповідна до скількости води. — 3) Добрий рів треба так копати: Маємо н. пр. викопати рів на 60 центим. глубокий; отже копаємо єго насамперед і на 60 центим. глубоко а широко як потреба. Аж коли рів вже викопаний, скопує ся єго береги: відмірює ся від викопаного рова в один бік і в другий бік ту саму міру, як рів має бути за глубокий, отже з обох боків н. пр. по 60 центиметрів і тепер скопує ся береги спадисто так, щоби рів в горі був так широкий як два рази єго глубина, до котрої дочислить ся ширина рова. Чим лекший ґрунт тим більше похилі мусять бути береги рова. Робітникам, котрі не умїють виміряти собі рів треба дати міру зроблену з лат так збитих, що одна представляє дно рова, дві бічні лати єго береги а четверта лата сполучає з собою обі бічні.

II.

Машина до лїтаня і лїтане за помочию крил. — Лїтаюче орло Гірама Максіма. — Машина до лїтаня проф. Лянґлїя. — Як лїтав Лїлїєнталь? — „Авіон" Адера.

Дотеперішні проби лїтаня бальоном зовсїм безпечно і свобідно після волї того, що летить бальоном, не довели до нїчого і то спонукало деяких винаходців пробовати, чи не дав би ся воздух опанувати самою лиш машиною до лїтаня. На ту гадку навело їх, здаєсь, звістне орло, яке собі лїплять з паперу школярі і пускають на довгім шнурку на вітер. Орло держить ся через довший час у воздуси зовсїм свобідно, а то длятого, що площа єго наставить ся косо до вітру, котрий дує в него і так єго держить. Але звістно також — а то хлопці знають дуже добре, що коли т. зв. вага в такім орлї єсть нерівна, значить ся, коли шнурки що безпосередно держать площу з паперу не привязані відповідно і коли хвіст орла за мало дає єму ваги, то орел не хоче лїтати, лиш заєдно хилить ся в бік і паде. Отже не сама нахилена до вітру площа держить ся у воздусі, але єї держить і шнурок, хоч би лиш самою своєю вагою в тій хвили, коли хлопець не сїпає за шнурок. Звістно також, що н. пр. кружок з паперу або з дерева кинений косо у воздух летить і нїби зависає у воздуси, але коли сила, якої кружок набрав в тій хвили, коли підлїтає, зачинає ослабати, кружок спадає і то зовсїм вже не так само, як підлїтав. Просте таке розумоване, оперте на спостереженю в природї, могло було відразу переконати, що машина до лїтаня, котрої основою єсть лиш похила площа, пущена у воздух, не буде нїколи безпечно лїтати анї не дасть ся після волї кермувати. А мимо того знайшли ся люди, котрі і на тій основі хотїли придумати машину до лїтаня.

Скорше можна би припускати, що далась би така машина зробити, в котрій якийсь мотор порушав би н. пр. якісь вітрила, махи або крила; пробовано отже робити і такі машини, а о скільки они показали ся практичними, се побачимо пізнїйше.

Ще инші винаходці вернули до старого як сьвіт способу лїтаня за помочию крил на взорець птиць. Они не хотїли брати приміру з грецкого воздухоплавця, прастарого Дайделя і єго сина Ікара, бо вже знали чим то пахне, але за то стали пильно слїдити за летом птиць, придивляли ся їм як они лїтаючи роблять крилами — навіть моментова фотоґрафія мусїла їм в тім помагати — і они стали приправляти собі штучні крила, або робити крилаті машини подібні зовсїм до птиць. Але й сї винаходці, хоч і як пильно підглядали природу, забули на одно — на момент, що так скажемо інстинктивний у птиць. Звістно преці, що навіть і птиці, хоч сотворені до лїтаня і декотрі навіть знаменито лїтають, підчас великої бурі і вихру, ховають ся, де можуть. А длячого? Не досить на то відповісти: Бо боять ся. Правда, що боять ся, але іменно чому? — Тому, що самі себе непевні, що непевні своєї сили; інстинкт каже їм, що они би не видержали борби з вихром. А друга річ: Птиця коли летить, відчуває то інстинктовно, в якій може сотій або тисячній секунді, що їй треба змінити лет, або сяк чи так махнути крилами. Чи сама машина, хоч би й з чоловіком при ній або чоловік, що причепив би собі крила, може то так борзо відчути і в тій хвили коли би то відчув змінити так само дуже борзо свій лет або рух крил? Кождий мусить сказати, що то для чоловіка річ неможлива, а з того виходить, що й проби лїтаня на взорець птиць не можуть мати нїякої практичної вартости. А всеж-таки і їх треба уважати за великі подвиги людского духа і годить ся їм близше придивити ся.

(Дальше буде).

## Телеґрами.

**Відень** 30 падолиста. Президент мінїстрів ґр. Тун і мінїстер скарбу др. Кайцль виїхали вчера в ночи, о 11 год. до Будапешту.

**Каіро** 30 падолиста. Маршан і Баратієр виїхали в Омдурмана до Фашоди.

**Константинополь** 30 падолиста. Зачувати, що цар на депешу султана в справі ґубернатора кн. Юрия Грецкого відповів відмовно і то посередно в той спосіб, що російский повновочник на Креті, Скрийлов не хотів підписати послїдних ухвал ради адміралів мотивуючи тим, що право то прислугує кн. Юриєви, котрий незадовго прибуде на остров.

**Ню-Йорк** 30 падолиста. Всїлякі пароходи, що прибули до північно-атлянтийских портів привезли тут залоги з потонувших кораблїв. Затонуло 30 шунерів; 86 кораблїв застрягло на побережу. В порті в Бостонї розбила буря 30 кораблїв, причім згинуло 40 людий.



За редакцию відповідає: Адам Кроховецкий.

З друкарнї В. Лозиньского під зарядом В. І. Вебера. — (Телефона число 569).